

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka (przewodniczący)

SSN Robert Stefanicki (sprawozdawca)

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania M. K. (następcy prawnego K. K.)
przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw
Wewnętrznych i Administracji w Warszawie
o wysokość emerytury policyjnej i policyjnej renty inwalidzkiej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 lutego 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się od postanowienia Sądu Apelacyjnego w
Warszawie
z dnia 22 stycznia 2021 r., sygn. akt III AUz 1194/20,

oddala skargę kasacyjną.

Robert Stefanicki Agnieszka Żywicka Renata Żywicka

UZASADNIENIE

K. K. złożył odwołania od dwóch decyzji z dnia 4 lipca 2017 roku nr [...] i [...]1
o ponownym ustaleniu wysokości emerytury i renty inwalidzkiej, wydanych na

podstawie art. 15c i 22a w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 z ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biuro Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jednolity z dnia 6 maja 2016 r. (Dz.U. z 2016 r., poz. 708 ze zm.).

Na podstawie wydruku z systemu PESEL2-SAD, Sąd poczynił ustalenia o śmierci odwołującego, z którego wynika, że odwołujący zmarł [...] 2018 r. Wobec powyższej okoliczności Sąd postanowieniem z dnia 19 września 2018 r. na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. zawiesił niniejsze postępowania. Następnie pełnomocnik M. K. w dniu 3 września 2019 r. złożył do Sądu Okręgowego w Warszawie wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania. Uzasadniając powyższe, wskazał, że w dniu 26 lipca 2018 r. na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia, spadkobiercą na podstawie testamentu w całości została żona odwołującego M. K., a tym samym zaistniały przesłanki o podjęcie postępowania w sprawie.

Sąd Okręgowy w Warszawie Sekcja XIII Wydziału Ubezpieczeń Społecznych Sekcja ds. odwołań od decyzji zmniejszających wysokość emerytur i rent byłym funkcjonariuszom pełniącym służbę na rzecz totalitarnego państwa postanowieniem z dnia 11 października 2019 r. oddalił wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania i umorzył postępowanie w sprawie. Sąd ten zważył, iż przedmiotem rozpoznania w niniejszej sprawie jest wysokość emerytury i renty inwalidzkiej K. K.. Zgodnie z treścią art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, w szczególności w razie śmierci strony — z chwilą zgłoszenia się lub wskazania następców prawnych zmarłego albo z chwilą ustanowienia we właściwej drodze kuratora spadku. Prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych, zgodnie z jednolitym poglądem judykatury jako prawa ściśle związane z osobą zmarłego nie przechodzą na jego spadkobiorców na zasadach ogólnych.

Szczególny tryb skorzystania następców prawnych z tych praw przewiduje art. 47 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu. Służby

kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej. Biura Ochrony Rządu. Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 132). Przepis ten stanowi w ust. 1, że w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia pieniężne, świadczenia należne jej do dnia śmierci przysługują, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, małżonkowi i dzieciom, a w razie ich braku - kolejno: wnukom, rodzicom, dziadkom i rodzeństwu. Osoby te mają prawo do udziału w nieukończonym postępowaniu prowadzonym dalej w sprawie tych świadczeń. Z kolei ust. 2 art. 47 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) stanowi, że świadczenia, o których mowa w ust. 1, wypłaca się: 1. małżonkowi lub dzieciom osoby, która zgłosiła wniosek, zamieszkałym z nią w dniu jej śmierci; 2. małżonkowi lub dzieciom niespełniającym warunku określonego w pkt 1 albo innym członkom rodziny, o których mowa w ust. 1, jeżeli pozostawali na utrzymaniu osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia, lub osoba ta pozostawała na ich utrzymaniu. Natomiast ust. 3 tego przepisu stanowi, że prawo do świadczeń określonych w ust. 1 ustaje w ciągu dwunastu miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia te przysługiwały, chyba że osoba, o której mowa w ust. 1, wystąpi z wnioskiem o dalsze prowadzenie postępowania. Brak wniosku uprawnionego następcy prawnego złożonego w ciągu dwunastu miesięcy od dnia śmierci odwołującego się spowodował - ustanie prawa do świadczeń określonych w art. 47 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...). Artykuł 355 k.p.c. reguluje kwestie umorzenia postępowania, jeżeli wydanie wyroku „stało się zbędne lub niedopuszczalne”. Przytoczony fragment przepisu nie jest jednoznacznie interpretowany. Nie budzi wątpliwości, że chodzi o przypadki, w których przyczyna umorzenia z art. 355 k.p.c. nie istniała w dacie wytoczenia powództwa, lecz zaistniała dopiero po tej chwili, czyli jest następcza (zwrot „stało się”). W konsekwencji w ocenie Sądu Okręgowego wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o podjęcie zawieszonego postępowania jest niedopuszczalne po myśli art. 355 § 1 k.p.c. w związku z art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) w związku z art. 148¹ k.p.c.

Na postanowienie Sądu Okręgowego (w Warszawie XIII Wydział Ubezpieczeń Społecznych Sekcja ds. odwołań od decyzji zmniejszających wysokość emerytur i

rent) zażalenie wniosła M. K.. Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 22 stycznia 2021 r. oddalił zażalenie.

Sąd odwoławczy podzielił w pełni przeprowadzoną przez Sąd Okręgowy ocenę prawną ustalonych w sprawie faktów, nie uznając za zasadną argumentacji przedstawionej w treści zażalenia. Z analizy akt przedmiotowej sprawy wynika, że odwołujący się K. K. zmarł [...] 2018 r., natomiast wniosek o podjęcie zawieszonego postępowania został złożony przez M. K. 30 sierpnia 2019 r., a zatem po upływie dwunastu miesięcy od dnia śmierci odwołującego się. Sąd Apelacyjny zważył, że dwunastomiesięczny termin, o którym mowa w art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) ma charakter prekluzyjny, co oznacza, że z tym momentem określone prawo wygasa - a zatem nie można go już dochodzić. Sąd odwoławczy nie zgodził się ze stanowiskiem skarżącej, zawartym w uzasadnieniu zażalenia, że omawiany przepis nie znajduje zastosowania w postępowaniu toczącym się przed sądem z uwagi na pierwszeństwo stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

Termin wskazany w art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) jest terminem prawa materialnego wyznaczającym granice czasowe istnienia prawa do świadczeń pieniężnych z zaopatrzenia emerytalnego po osobie zmarłej. Upływ tego terminu oznacza wygaśnięcie tego prawa. Powyższe oznacza, że przekroczenie omawianego terminu uniemożliwia skuteczne dochodzenie przedmiotowego prawa przed sądem. Regulacje zawarte w Kodeksie postępowania cywilnego, dotyczące podjęcia zawieszonego postępowania mają w tym zakresie znaczenie irrelevantne, bowiem skoro prawo przestało istnieć w znaczeniu prawnomaterialnym, to małżonek osoby zmarłej, która złożyła wniosek o świadczenie, nie ma podstaw do wstąpienia w jej miejsce do postępowania cywilnego. Nie sposób zatem zgodzić się z argumentacją przedstawioną w zażaleniu, że art. 180 § 1 i 2 k.p.c. niejako „wypiera” stosowanie przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, ponieważ Sąd ubezpieczeń społecznych nie może orzekać w oderwaniu od regulacji prawa materialnego normujących przesłanki przyznania prawa do poszczególnych świadczeń emerytalnych i rentowych. Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd pierwszej instancji zasadnie

oddalił wniosek M. K. jako następcy prawnego K. K. o podjęcie zawieszzonego postępowania i poprawnie zastosował art. 355 k.p.c. w związku z art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, umarzając postępowanie w sprawie ze względu na to, że jego podjęcie stało się niedopuszczalne.

Skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 22 stycznia 2021 r., wniosła powódka M. K. (następca prawny K. K.), zaskarżając wyrok w całości i opierając skargę kasacyjną na podstawie naruszenia prawa materialnego poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a mianowicie:

1. art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w toku toczącego się postępowania przed sądem powszechnym polegającego na uznaniu, że upływ dwunastomiesięcznego terminu zawartego w tym przepisie uprawnia sąd do odmowy podjęcia i umorzenia postępowania, podczas gdy jego prawidłowe zastosowanie uprawnia sąd wyłącznie do rozstrzygnięcia merytorycznego tj. uwzględnienia albo oddalenia odwołania tj. uprawnia do wydania orzeczenia merytorycznego o służącym, albo niesłużącym następcy prawnemu świadczeniu. Dokonana przez Sąd błędna wykładnia polega na tym, że zamiast zgodnie z literalnym brzmieniem art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) przyjąć, że upływ dwunastu miesięcy do złożenia wniosku o dalsze prowadzenie sprawy skutkuje wygaśnięciem prawa do wypłaty świadczenia, Sąd przyjął, że upływ dwunastu miesięcy skutkuje pozbawieniem prawa strony do żądania oceny jej uprawnienia w toku postępowania przed sądem powszechnym;

2. art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w związku z art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...), poprzez niezastosowanie tego przepisu tj. odmowę podjęcia postępowania i umorzenie postępowania, w wyniku czego następca prawny zmarłego małżonka został pozbawiony prawa do sądu tj. rozpatrzenia roszczenia określonego w art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) służącego następcy prawnemu,

oraz na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

1. art. 386 § 1 i § 4 k.p.c. w związku z art. 355 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 397 § 3 k.p.c. poprzez jego zastosowanie, gdy w sprawie nie wystąpiły przesłanki do jego zastosowania, tj. wydanie wyroku nie stało się zbędne lub niedopuszczalne wskutek wstąpienia następcy prawnego do procesu,

2. art. 386 § 1 i § 4 k.p.c. w związku z art. 180 § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 397 § 3 k.p.c. poprzez uznanie, że w sprawie nie wystąpiła okoliczność, która obliuguje sąd do podjęcia postępowania z urzędu; prawidłowe zastosowanie przepisu powinno skutkować podjęciem postępowania, ponieważ do procesu zgłosił się następca prawny zmarłego,

3. art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 378 w związku z 379 pkt 5 k.p.c. a także w związku z art. 386 § 1 i 2 i 4 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 397 § 3 k.p.c. poprzez ich niezastawanie co miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż na skutek umorzenia postępowania i braku merytorycznego rozstrzygnięcia strona została pozbawiona możliwości prezentowania swych praw i wykazania zasadności roszczenia, a należyte zastosowanie tego przepisu wymagało rozpoznania z urzędu przesłanki nieważności postępowania przez sąd odwoławczy.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi II instancji; przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 4 i 1 k.p.c., czyli w tym z uwagi na to, że w niniejszej sprawie występuje istotne zagadnienie prawne oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa radcowskiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania strona skarżąca wskazała na oczywistą zasadność skargi, co wynika z faktu, że Sąd Okręgowy w Warszawie, zamiast podjąć zawieszone postępowanie i orzec merytorycznie o roszczeniu następcy prawnego, poprzez uwzględnienie albo oddalenie odwołania, odmówił podjęcia postępowania i je umorzył. Natomiast wykładnia i zastosowanie przepisów procedury cywilnej nie powinny budzić wątpliwości, a tym samym ich naruszenie przez Sąd Okręgowy w Warszawie, a także przez Sąd Apelacyjny w Warszawie na skutek odmowy jego uchylenia, jest rażący. Skarżąca podkreśla, że zgodnie z art. 182 § 2 k.p.c. umorzenie postępowania zawieszonego w pierwszej instancji nie pozbawia powoda prawa do ponownego

wytoczenia powództwa, jednakże poprzedni pozew nie wywołuje żadnych skutków, które ustawa wiąże z wytoczeniem powództwa (Na temat skutków umorzenia zawieszonego postępowania (J. Paszkowski (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-45816, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, s. 787). Powyższy przepis ma zastosowanie w tej sprawie i w wyniku wadliwego orzeczenia sądu II instancji wywołuje ten skutek, że odwołanie od decyzji organu rentowego nie zostało złożone, tj. nie wywołuje żadnych skutków, które co do zasady wiążą się z wniesieniem odwołania od decyzji organów rentowych. Zdaniem skarżącej, powyższe orzeczenie może w konsekwencji skutkować nieprawidłową praktyką sądów powszechnych, nie tylko w zakresie dochodzenia przez Strony roszczeń z ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, ale także innych ustaw zawierających przepisy określające podstawy i przesłanki materialno-prawne roszczeń, co do których sądy powinny rozstrzygać, a nie kończyć postępowania bez wydawania orzeczeń merytorycznych. Istota powstałego problemu w związku z omawianą sprawą polega na określeniu relacji przepisów prawa materialnego określającego terminy zawite wywołujące skutki w sferze uprawnień strony w szczególności prawa do uzyskania merytorycznego rozstrzygnięcia w stosunku do przepisów prawa procesowego nakazujących sądowi podjęcie określonych czynności sądowych na gruncie przepisów postępowania cywilnego. Zrównanie przesłanek merytorycznych nakazujących sądowi rozstrzygnięcie (nawet negatywne) z przesłankami stanowiącymi nakaz umorzenia postępowania skutkuje w tej sytuacji faktycznym pozbawianiem strony prawa do sądu tj. do oceny zasadności żądania. Taka sytuacja wystąpiła w niniejszej sprawie. Istotność zagadnienia prawnego w tym zakresie polega na tym, że Sąd Najwyższy winien rozstrzygnąć, czy takie działanie, zdaniem Skarżącego nieprawidłowe, nie pozbawia strony prawa do sądu. Tym bardziej że waga naruszenia procedury w tym postępowaniu może definiować zachowanie sądu powszechnego w innych rozpatrywanych podobnych sprawach, które faktycznie zmierzają do pozbawienia stron prawa do sądu tj. merytorycznego rozstrzygnięcia.

Organ rentowy nie wniósł odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

W zakresie naruszenia praw materialnego art. 47 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...), prawo do świadczeń określonych w ust. 1 ustaje w ciągu dwunastu miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia te przysługiwały, chyba że osoba, o której mowa w ust. 1, wystąpi z wnioskiem o dalsze prowadzenie postępowania. Wyłącznie literalna wykładnia tego przepisu wskazuje, że upływ dwunastu miesięcy od dnia śmierci Strony postępowania skutkuje ustaniem prawa w znaczeniu materialnym. Ważne przy tym jest, że skarga kasacyjna nie polemizuje z ustaleniami faktycznymi i sposobem myślenia zaprezentowanym przez Sąd odwoławczy, które doprowadziło do uznania, że istnieją podstawy do zastosowania konstrukcji prawnej z art. 47 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...). Strategia ta zwalnia Sąd Najwyższy z obowiązku szczegółowego odnoszenia się do wyводу Sądu drugiej instancji. Wystarczy stwierdzenie, że jest on logiczny i przekonujący. Natomiast zdaniem strony skarżącej sąd uznał, że upływ dwunastu miesięcy od dnia śmierci Strony postępowania skutkuje utratą prawa strony i jej następcy prawnego w znaczeniu procesowym i w tym zakresie nie podziela stanowiska Sądu. Z chwilą śmierci powstaje więc stosunek prawny, którego stronami są określone osoby bliskie zmarłego oraz organ rentowy jako zobowiązany do wypłaty im świadczeń należnych zmarłemu do dnia śmierci. Prawo to nie jest ujmowane jako zobowiązanie cywilne, niemniej jego przedmiotem są świadczenia pieniężne, zatem ma cechy zobowiązania majątkowego. Chodzi jednak o konkretne świadczenie, do którego prawo ustaje w ciągu 12 miesięcy od śmierci osoby, której świadczenie to przysługiwało (uchwała Sądu Najwyższego z 9 maja 2013 r., II UZP 3/13, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 229, s. 828).

W skardze też powołano wzorzec konstytucyjny. Zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Już w tym miejscu należy przytoczyć wyrok z 12 listopada 2001 r. (P 2/01, OTK 2001 nr 8, poz. 249), w którym Trybunał Konstytucyjny nie stwierdził niekonstytucyjności regulacji z art. 136 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w systemie powszechnym z 1998 r. Ze względu na podobny przedmiot

regulacji („roszczenie o wypłatę świadczenia”, które „wygasa” po upływie 12 miesięcy od dnia śmierci osoby, której świadczenia przysługiwały, art. 136 ust. 3) orzeczenie to należy uznać za aktualne również w odniesieniu do obecnie analizowanego zagadnienia. Hipotezą bowiem normy prawnej zawartej w tym przepisie są objęte wszystkie przypadki niezrealizowania świadczenia w okresie między wystąpieniem z wnioskiem o emeryturę lub rentę a śmiercią uprawnionego, czyli zarówno te, w których zgon nastąpił w trakcie postępowania o przyznanie świadczenia, jak i te, w których dotknął on osobę mającą już ustalone decyzją organu rentowego lub wyrokiem sądowym prawo do emerytury, lub renty, ponieważ zdarzenie, jakim jest wydanie przez organ rentowy deklaratywnej decyzji przyznającej ubezpieczonemu prawo do emerytury lub renty, nie jest w ogóle wymienione w hipotezie komentowanej normy prawnej i nie przesądza o wystąpieniu wynikającego z dyspozycji tej normy skutku, jakim jest następstwo prawne po zmarłym świadczeniobiorcy w zakresie wypłaty niezrealizowanego świadczenia (zob. także wydane na tle wykładni poprzedniego stanu prawnego uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, zasady prawne z: 26 lutego 1965 r., III PO 22/64, OSNC 1965 nr 7-8, poz. 107, 19 grudnia 1968 r., III PZP 59/68, OSNCP 1969 nr 5, poz. 84, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2013 r., II UZP 3/13, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 229, wyroki Sądu Najwyższego z 18 października 2017 r., I BU 5/16, LEX nr 2407342, 4 lipca 2023 r., III USKP 59/22, Legalis nr 2961318).

Umorzenie postępowania w niniejszej sprawie skutkowało, zdaniem strony skarżącej, pozbawieniem następcy prawnego prawa do dokonania przez sąd oceny merytorycznej jej wniosku. Zgodnie z treścią art. 47 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) następuje wstąpienie przez następców prawnych w sytuację prawną i procesową zmarłego (uprawnionego do świadczenia), ze wszystkimi konsekwencjami prawnymi i formalnymi toczącego się postępowania, zarówno na etapie administracyjnym, przed organem rentowym, jak i w zakresie postępowania sądowego. Prawo do udziału w nieukończonym postępowaniu oznacza, że zmianie ulega jedynie podmiot uczestniczący w postępowaniu (w miejsce zmarłego uprawnionego wstępują jego następcy prawni) przy jednocześnie niezmienionym przedmiocie postępowania. Następcy prawny kontynuują postępowanie, ale nie zgłaszają indywidualnego roszczenia; następstwo

procesowe jest przekształceniem podmiotowym, nie zaś przedmiotowym, polegającym na tym, że w ściśle określonych przypadkach dochodzi do zmiany podmiotu po jednej ze stron toczącego się postępowania. Do przekształcenia podmiotowego w postaci następstwa procesowego dojść może w wyniku tzw. sukcesji ogólnej, co oznacza wejście w ogół praw i obowiązków poprzednika procesowego z powodu utraty przez niego zdolności sądowej, czyli zdolności do występowania w procesie jako strona (art. 64 k.p.c.). O sukcesji ogólnej mowa jest właśnie w przypadku, gdy na skutek śmierci osoby fizycznej do procesu wstępują spadkobiercy strony. Biorąc pod uwagę literalne brzmienie art. 47 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...) oraz zawartą w nim gwarancję ustawową wskazać należy, że nie zmienia się przedmiot postępowania (roszczenia), a następcom prawnym przysługują świadczenia należne zmarłej do dnia jej śmierci (wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 2023 r., III USKP 59/22, Legalis nr 2961318; postanowienie z 8 marca 2023 r., III OSK 1808/21, Legalis nr 2915432).

Śmierć strony w toku postępowania stanowi przeszkodę do jego dalszego prowadzenia. Postępowanie sądowe toczące się z udziałem takiej strony powinno być albo zawieszone (art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c.) albo umorzone z powodu niedopuszczalności wydania wyroku (art. 355 k.p.c.). W rozpoznawanej sprawie - dotyczącej praw majątkowych, które z różnych przyczyn mogą wpływać na sytuację prawną innych osób, tj. następców prawnych zmarłego - istniały podstawy do zawieszenia postępowania. Zgodnie bowiem z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. sąd zawiesza postępowanie z urzędu w razie śmierci strony. W rozumieniu art. 174 § 2 k.p.c. w przypadkach wymienionych w § 1 pkt 1 zawieszenie postępowania ma skutek od chwili zdarzeń, które je spowodowały. Zgodnie z art. 180 k.p.c. Sąd może podjąć postępowanie nawet w sytuacji, gdy zawieszenie postępowania nastąpiło z mocy prawa, ale również wówczas, gdy okaże się, że nie było podstawy do zawieszenia albo ona odpadła (J. Paszkowski (w:) Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-458¹⁶, red. T. Szanciło, Warszawa 2023, s. 778). Stanowisko odwołującej zasadza się na założeniu, że skuteczny jest zarzut naruszenia art. 355 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem w sprawie żadna z tych okoliczności nie nastąpiła. Staje się takie stanowisko zrozumiałe, jeśli weźmie się pod uwagę, że oddalenie zażalenia jest konsekwencją jego wniesienia „po upływie terminu”.

Strona skarżąca, zarzucając w skardze kasacyjnej nieważność postępowania i powołując się przy tym na naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 378 w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. a także w związku z art. 386 § 1 i 2 i 4 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 397 § 3 k.p.c. nie wykazała, że uchybienie tym przepisom mogło mieć wpływ na wynik sprawy w przedstawionym wyżej znaczeniu oraz doszło do nieważności postępowania. W odniesieniu do obu tych zarzutów należy bowiem podkreślić, że skutkujące nieważnością postępowania pozbawienie strony możliwości obrony przysługujących jej praw, o którym mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c., polega na odjęciu jej w postępowaniu sądowym, wbrew jej woli, całkowitej możliwości podejmowania albo świadomego zaniechania podjęcia czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Dlatego nie można stwierdzić nieważności postępowania, gdy strona podjęła czynności w procesie, doznając nawet przy tym utrudnień w popieraniu dochodzonych roszczeń lub obronie przed żądaniami strony przeciwnej; należy oceniać jej ewentualne wystąpienie przy uwzględnieniu konkretnych okoliczności sprawy, bacząc, że w grę wchodzi jedynie takie przypadki, w których strona rzeczywiście była pozbawiona możliwości obrony i nie działała w postępowaniu, a nie gdy mimo naruszenia przepisów procesowych podjęła jednak konkretne czynności w tym postępowaniu; chodzi tu o takie uchybienia procesowe popełnione przez sąd, które w praktyce uniemożliwiły stronie podjęcie stosownej obrony przed wydaniem merytorycznego rozstrzygnięcia, a o nieważności postępowania można mówić tylko wtedy, gdy strona procesu, wbrew swej woli i na skutek wadliwości procesowych sądu, nie mogła uczestniczyć i nie uczestniczyła w rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku, gdy została faktycznie pozbawiona możliwości działania, czyli nastąpiło uniemożliwienie stronie udziału w rozprawie bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku. Do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw dochodzi wówczas, gdy z powodu naruszenia przez sąd określonych przepisów lub zasad procedury cywilnej strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu, lub istotnej jego części i nie miała możliwości usunięcia skutków tych uchybień na następnych rozprawach poprzedzających wydanie wyroku w danej instancji. Sąd Najwyższy przy ocenie, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania, rozważył, że nie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, stąd nie wpłynęło to na możliwość strony do

działania w postępowaniu, a w terminie ustawowym strona mogła bronić swych praw w procesie.

Sumując powyższe, skarga kasacyjna podlegała oddaleniu z mocy art. 398¹⁴ k.p.c.

[SOP]

[ms]